

Wrocław, 18.08.2026 r.

Dr hab. Magdalena Chmielowiec-Lewczuk, prof. UEW
Katedra Ubezpieczeń
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Huberta Grochowskiego
pt. „System zarządzania ryzykiem, jako determinanta efektywności finansowej zakładu
ubezpieczeń” przygotowanej
pod kierunkiem naukowym dr hab. Marzanny Lament, prof. URad
(Promotor pomocniczy dr Jan Piątek, prof. URad.)

I. Uwagi wstępne

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska została przekazana Recenzentowi w związku z zawarciem umowy o dzieło nr PK-042/23/38-3/dr-r/2026 pomiędzy Uniwersytetem Radomskim im. Kazimierza Pułaskiego, reprezentowanym przez JM Rektora prof. dr. hab. Sławomira Bukowskiego, a Recenzentem.

Rozprawa doktorska liczy 366 stron. Jej zasadniczą strukturę tworzą wstęp, pięć rozdziałów oraz zakończenie. Pracę uzupełniają bibliografia, spis schematów, spis tabel oraz spis wykresów.

Podstawę źródłową rozprawy stanowi obszerny i zróżnicowany materiał obejmujący zarówno krajową, jak i zagraniczną literaturę przedmiotu, w tym monografie i artykuły naukowe. Doktorant wykorzystał ponadto akty prawne, stanowiska, metodyki, opinie, standardy i prezentacje organów nadzoru, a także opracowania i raporty podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową oraz stowarzyszeń i instytucji zrzeszających podmioty nadzorowane. Uzupełnieniem wskazanej bazy źródłowej są odpowiednio dobrane źródła internetowe.

Recenzję rozprawy doktorskiej mgr. Huberta Grochowskiego sporządzono z uwzględnieniem wymagań stawianych rozprawom doktorskim, określonych w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.). Zgodnie z tymi regulacjami rozprawa doktorska powinna prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz potwierdzać jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Przedmiotem rozprawy powinno być natomiast oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

II. Wybór tematu, zakresu przedmiotowego i podmiotowego rozprawy doktorskiej

Na szczególne podkreślenie zasługuje wybór problematyki podjętej w recenzowanej rozprawie doktorskiej. Analizowane zagadnienie ma istotne znaczenie z punktu widzenia praktyki gospodarczej i funkcjonowania całego rynku finansowego. Wynika to przede wszystkim ze specyfiki sektora ubezpieczeniowego, który - obok sektora bankowego, rynku kapitałowego i pozostałych segmentów systemu finansowego - pełni ważną funkcję w zapewnianiu stabilności i bezpieczeństwa systemu gospodarczego. Szczególny charakter działalności ubezpieczeniowej, związany m.in. z przejmowaniem i zarządzaniem ryzykiem, ochroną interesów ubezpieczonych oraz akumulacją i lokowaniem znacznych zasobów finansowych, powoduje, że problematyka zasad funkcjonowania, zarządzania i nadzoru nad zakładami ubezpieczeń posiada wymiar wykraczający poza interes samych podmiotów tego sektora.

O znaczeniu problematyki podjętej przez Doktoranta świadczy również szeroki zakres regulacji oraz standardów odnoszących się do działalności zakładów ubezpieczeń i zasad sprawowania nad nimi nadzoru. Jak wynika z dokumentów i materiałów wykorzystanych przez Doktoranta, ramy funkcjonowania sektora ubezpieczeniowego są kształtowane zarówno przez przepisy prawa krajowego i unijnego, jak i przez regulacje, rekomendacje, wytyczne, stanowiska, metodyki oraz standardy formułowane przez właściwe organy nadzoru i inne instytucje rynku finansowego. Istotne znaczenie mają w tym zakresie również opracowania i raporty podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową. Tak rozbudowane otoczenie regulacyjne potwierdza, że analizowana w rozprawie problematyka ma znaczenie nie tylko poznawcze, ale również praktyczne.

Na pozytywną ocenę zasługuje również zakres podmiotowy przeprowadzonych badań. Doktorant objął analizą 10 podmiotów funkcjonujących na polskim rynku ubezpieczeniowym, reprezentujących różne formy prawne. Dobór badanych jednostek nie miał charakteru przypadkowego, lecz był konsekwencją przyjętych przez Doktoranta założeń i przeprowadzonego w rozprawie wywodu prowadzącego do wyselekcjonowania próby badawczej. Z punktu widzenia założeń metodologicznych oraz przedmiotu prowadzonych badań sposób doboru podmiotów należy zatem uznać za merytorycznie uzasadniony.

Pewien niedosyt budzi jednak wyłączenie z próby badawczej największego podmiotu funkcjonującego na polskim rynku ubezpieczeniowym. Przyjmując argumentację Doktoranta dotyczącą kryteriów doboru próby, należy uznać, że decyzja ta znajduje merytoryczne uzasadnienie i pozostaje spójna z przyjętą koncepcją badania. Jednocześnie z perspektywy praktyki gospodarczej nieobecność największego uczestnika rynku jest zauważalna. Podmiot ten, ze względu na swoją skalę działalności, pozycję rynkową oraz znaczenie dla całego sektora, pozostaje bowiem jednym z kluczowych uczestników polskiego rynku ubezpieczeniowego i w istotnym stopniu współkształtuje jego strukturę, standardy oraz kierunki rozwoju. Jego uwzględnienie mogłoby zatem zwiększyć praktyczny wymiar przeprowadzonych badań. Okoliczność ta nie podważa jednak poprawności przyjętego doboru próby, lecz może być traktowana jako ograniczenie badania, a zarazem potencjalny kierunek jego przyszłego rozszerzenia.

Za właściwie dobrany należy uznać również horyzont czasowy badań. Analizą objęto okres dziewięciu lat, tj. lata 2016-2024. Tak określona perspektywa czasowa umożliwiła Doktorantowi nie tylko dokonanie oceny badanego zjawiska w poszczególnych latach, ale także identyfikację zmian zachodzących w

dłuższym okresie. Jest to szczególnie istotne w przypadku sektora ubezpieczeniowego, którego funkcjonowanie podlegało zmianom. Przyjęcie dziewięcioletniego horyzontu badawczego należy zatem ocenić pozytywnie, gdyż ogranicza ryzyko formułowania wniosków na podstawie krótkookresowych zmian i pozwala na uchwycenie bardziej trwałych tendencji występujących w badanym obszarze.

Zakres przedmiotowy badań również należy uznać za szeroki i adekwatny do sformułowanych celów rozprawy. Doktorant wykorzystał zróżnicowany materiał źródłowy obejmujący dokumentację dotyczącą funkcjonowania analizowanych podmiotów oraz stosowanych przez nie rozwiązań w badanym obszarze. Szczególne znaczenie mają w tym zakresie dokumenty wyszczególnione w bibliografii rozprawy, w tym akty prawne, stanowiska, metodyki, opinie, standardy i prezentacje nadzorcze, jak również opracowania i raporty podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową oraz stowarzyszeń i instytucji zrzeszających podmioty nadzorowane. Wykorzystanie materiałów o zróżnicowanym charakterze pozwoliło na analizę badanego problemu zarówno od strony formalnej i regulacyjnej, jak i z perspektywy praktyki funkcjonowania zakładów ubezpieczeń.

Uwzględniając powyższe uwarunkowania, wybór problematyki badawczej podjętej w recenzowanej rozprawie doktorskiej należy ocenić jako zasadny, aktualny i istotny z punktu widzenia zarówno naukowego, jak i praktyki gospodarczej. Na pozytywną ocenę zasługuje w szczególności koncentracja na specyficznym i ważnym segmencie rynku finansowego, jakim jest sektor ubezpieczeniowy, objęcie badaniem podmiotów o zróżnicowanej formie prawnej oraz przyjęcie stosunkowo długiego, dziewięcioletniego horyzontu badawczego. Zakres podmiotowy, przedmiotowy i czasowy badań tworzą zasadniczo logiczną i spójną konstrukcję odpowiadającą celom rozprawy.

III. Ocena merytoryczna pracy doktorskiej

III.1. Cele i hipotezy badawcze

Doktorant sformułował cele rozprawy doktorskiej w dwóch zasadniczych wymiarach - poznawczym oraz praktycznym. Jako główny cel poznawczy przyjął **budowę modelu pomiaru efektywności zakładu ubezpieczeń** uwzględniającego założenia dwóch podejść do oceny jego funkcjonowania, tj. systemu opartego na analizie współczynnikowej, nawiązującego do rozwiązań właściwych dla systemu Wypłacalność I, oraz systemu Wypłacalność II, wykorzystującego m.in. analizę wymogów kapitałowych, testy warunków skrajnych i analizę wrażliwości. Z kolei cel praktyczny rozprawy został ukierunkowany na **zaprojektowanie systemu zarządzania ryzykiem, który może przyczyniać się do wzrostu efektywności zakładu ubezpieczeń**, oraz na identyfikację możliwych efektów synergii pomiędzy systemem zarządzania ryzykiem a pozostałymi procesami realizowanymi w działalności zakładu ubezpieczeń.

Realizacji tak określonych celów głównych podporządkowano cele uzupełniające, obejmujące:

- przedstawienie spójnego schematu ryzyk opisujących działalność zakładu ubezpieczeń oraz korelacji pomiędzy modułami ryzyka,
- powiązanie spojrzenia przez pryzmat ryzyka w relacji do dotychczasowego „zarządzania” współczynnikowego,

- wskazanie i przypomnienie podstaw teoretycznych w zakresie systemu zarządzania ryzykiem oraz powiązanie ich z bieżącym procesem zarządzania zakładem ubezpieczeń,
- omówienie założeń sieci powiązań informacji zarządczej oraz podejmowanych decyzji w działalności operacyjnej w synergii do systemu zarządzania ryzykiem, w tym przedstawienie możliwości wykorzystania narzędzi używanych w ramach innych procesów,
- poszerzenie spojrzenia na funkcję zarządzania ryzykiem poza kapitałowy wymóg wypłacalności.

Tak określonym celom badawczym podporządkowana została główna hipoteza rozprawy, zgodnie z którą **system zarządzania ryzykiem stanowi determinantę efektywności zakładu ubezpieczeń.**

W celu jej weryfikacji Doktorant sformułował sześć hipotez pomocniczych:

1. W ramach systemu zarządzania zakładów ubezpieczeń mimo norm regulujących działalność ubezpieczeniową brak jest ustabilizowanego jednolitego podejścia do kwantyfikacji modułów ryzyka.
2. Proces zarządzania w zakładach ubezpieczeń został zaprojektowany w sposób intuicyjnie odzwierciedlający główne ryzyka w ich działalności, jednakże miał on miejsce niezależnie od synergii z zadaniami funkcji zarządzania ryzykiem z uwagi na uwarunkowania regulacyjne.
3. Pomiar efektywności zakładu ubezpieczeń musi uwzględniać specyfikę działalności ubezpieczeniowej oraz być przeprowadzany wielowymiarowo.
4. Odpowiednia organizacja systemu zarządzania ryzykiem, obejmująca wszystkie jednostki organizacyjne w zakładzie ubezpieczeń, przyczynia się do poprawy efektywności zakładu ubezpieczeń (synergia podmiotowa).
5. Odpowiedni zakres systemu zarządzania ryzykiem, wykraczający poza obszar wymogów kapitałowych wpływa pozytywnie na efektywność funkcjonowania zakładu ubezpieczeń (synergia przedmiotowa).
6. Odpowiednie narzędzia zarządzania ryzykiem wykraczające poza narzędzia wynikające z systemu Wypłacalność II przyczyniają się do poprawy efektywności zakładu ubezpieczeń (synergia narzędzi).

Cel główny rozprawy należy uznać za sformułowany w sposób zasadniczo prawidłowy i odpowiadający problematyce podjętej przez Doktoranta. Na pozytywną ocenę zasługuje przede wszystkim połączenie wymiaru poznawczego z wymiarem aplikacyjnym. Doktorant nie ogranicza się bowiem do oceny sposobu funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem w zakładach ubezpieczeń, lecz podejmuje próbę opracowania modelu pozwalającego na jego silniejsze powiązanie z oceną efektywności oraz bieżącymi procesami zarządczymi. Cele uzupełniające pozostają przy tym w logicznym związku z celami głównymi.

Podobnie skonstruowany został układ hipotez badawczych. Hipoteza główna ma charakter syntetyczny i wskazuje zakładaną zależność pomiędzy systemem zarządzania ryzykiem a efektywnością

zakładu ubezpieczeń. Hipotezy pomocnicze rozwijają tę zależność, odnosząc ją do organizacji systemu zarządzania ryzykiem, jego zakresu przedmiotowego, stosowanych narzędzi oraz sposobu pomiaru efektywności. Szczególnie istotne z punktu widzenia zasadniczego problemu badawczego są trzy ostatnie hipotezy, w których Doktorant wyodrębnia synergii podmiotową, przedmiotową oraz narzędziową. Tworzą one spójną podstawę dla proponowanego w rozprawie modelu systemu zarządzania ryzykiem.

Przyjętą konstrukcję celów oraz hipotez badawczych oceniam zatem pozytywnie. Zachowana została logiczna relacja pomiędzy zidentyfikowanym problemem badawczym, celami pracy oraz hipotezami podlegającymi weryfikacji. Jednocześnie przyjęta hipoteza główna ma charakter dostatecznie ogólny, aby wyznaczać zasadniczy kierunek badań, natomiast hipotezy pomocnicze pozwalają na jej weryfikację w odniesieniu do poszczególnych wymiarów funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem w zakładach ubezpieczeń.

III.2. Ocena poprawności struktury rozprawy doktorskiej

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia.

Wstęp ma charakter uporządkowanego wprowadzenia do problematyki rozprawy i wyjaśnia istotę analizowanego zagadnienia. Doktorant scharakteryzował specyfikę działalności ubezpieczeniowej oraz przedstawił ewolucję podejścia do zarządzania ryzykiem związaną z przejściem od systemu Wyłączalność I do Wyłączalność II. Szczególną uwagę zwrócono na problem niewystarczającego powiązania systemu zarządzania ryzykiem z bieżącą działalnością operacyjną zakładów ubezpieczeń oraz potrzebę szerszego wykorzystania funkcji zarządzania ryzykiem jako narzędzia wspierającego procesy decyzyjne i poprawę efektywności podmiotów. Doktorant uzasadnił również wybór problematyki badawczej, wskazując m.in. na potrzebę pełniejszej realizacji założeń filaru II systemu Wyłączalność II oraz opracowania modelu łączącego podejście właściwe dla systemów Wyłączalność I i Wyłączalność II. We wstępie określono ponadto cele rozprawy - poznawczy, praktyczny i cele uzupełniające - oraz sformułowano hipotezę główną i sześć hipotez pomocniczych. Przedstawiono także przyjęte podejście metodologiczne. W końcowej części wstępu Doktorant zaprezentował strukturę rozprawy i syntetycznie scharakteryzował zawartość poszczególnych rozdziałów.

Rozdział 1 ma charakter teoretyczno-wprowadzający i został poświęcony problematyce ryzyka w działalności zakładów ubezpieczeń oraz jego systematyzacji. Doktorant rozpoczyna rozważania od wyjaśnienia pojęcia ryzyka, przedstawiając jego znaczenie i rodzaje oraz miejsce w teorii ekonomii, a następnie odnosi tę kategorię bezpośrednio do specyfiki działalności ubezpieczeniowej. Istotną część rozdziału stanowi wielowymiarowa segmentacja ryzyka, obejmująca m.in. podział wynikający z kapitałowego wymogu wypłacalności, systemu zarządzania zakładem ubezpieczeń oraz procesu nadzoru ubezpieczeniowego, w tym BION i testów stresu. Doktorant uwzględnia również ryzyka wykraczające poza kapitałowy wymóg wypłacalności oraz ryzyka związane z funkcjonowaniem grup kapitałowych. Rozważania uzupełniono o systematykę ryzyka proponowaną przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Nadzorów Ubezpieczeniowych (IAIS) oraz Polską Izbę Ubezpieczeń, a także analizę rodzajów ryzyka identyfikowanych przez zakłady ubezpieczeń w sprawozdaniach o wypłacalności i kondycji finansowej (SFCR) w latach 2021-2024.

Rozdział stanowi zatem bardzo bogaty i wieloaspektowy przegląd zagadnień związanych z ryzykiem w zakładach ubezpieczeń, przedstawiając je zarówno z perspektywy teorii ekonomii, specyfiki działalności ubezpieczeniowej, wymogów kapitałowych i regulacyjnych, jak i praktyki funkcjonowania oraz nadzoru nad zakładami ubezpieczeń. Tak skonstruowana część teoretyczna tworzy właściwą podstawę dla dalszych rozważań dotyczących systemu zarządzania ryzykiem i jego znaczenia dla efektywności zakładów ubezpieczeń.

Kolejny, **rozdział 2**, poświęcony został systemowi zarządzania ryzykiem w działalności zakładów ubezpieczeń w Polsce. Doktorant przedstawia generalne zasady systemu zarządzania, a następnie odnosi je do specyfiki działalności ubezpieczeniowej, analizując m.in. funkcje kluczowe, strukturę organizacyjną oraz pisemne zasady funkcjonujące w zakładach ubezpieczeń. W dalszej części omówiono założenia systemu zarządzania ryzykiem, wymagania regulacyjne, proces Własnej Oceny Ryzyka i Wypłacalności (ORSA) oraz problematykę modeli wewnętrznych. Rozważania uzupełniono przeglądem zasad funkcjonowania systemów zarządzania ryzykiem na polskim rynku ubezpieczeniowym.

Rozdział stanowi logiczne rozwinięcie rozważań podjętych w rozdziale pierwszym - Doktorant przechodzi od identyfikacji i systematyzacji ryzyka do sposobów zarządzania nim w zakładach ubezpieczeń. Oba rozdziały tworzą tym samym spójną podstawę teoretyczną dla dalszej części rozprawy.

W **rozdziale 3** przedstawiono problematykę efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń, ze szczególnym uwzględnieniem jej pomiaru oraz determinant. Doktorant omawia znaczenie analizy współczynnikowej, relację pomiędzy efektywnością finansową a wypłacalnością oraz zasady wyznaczania wymogów kapitałowych w ramach formuły standardowej i modeli wewnętrznych. Istotną część rozdziału stanowi szeroki przegląd wskaźników wykorzystywanych do oceny działalności zakładów ubezpieczeń, obejmujących m.in. wypłacalność, poziom rezerw, sprawność działania, dynamikę rozwoju, udział w rynku oraz pozycje bilansowe.

Rozważania ilościowe uzupełniono o jakościowe metody analizy ryzyka, w tym macierz ryzyka, metody eksperckie oraz analizę wpływu na działalność (BIA). Rozdział zamyka analiza wskaźników rentowności, ze szczególnym uwzględnieniem ROE i jego relacji ze współczynnikiem wypłacalności. Rozdział ten stanowi logiczne przejście od problematyki systemu zarządzania ryzykiem do zagadnienia efektywności finansowej, tworząc podstawę metodyczną dla badań empirycznych przedstawionych w dalszej części rozprawy.

Rozdział 4 ma charakter empiryczny i został poświęcony badaniu zależności pomiędzy zarządzaniem ryzykiem a efektywnością finansową zakładów ubezpieczeń. W pierwszej części Doktorant szczegółowo przedstawia procedurę doboru próby badawczej, uwzględniając formę prawną podmiotów, skalę prowadzonej działalności, kryteria wynikające z systemu Wypłacalność II oraz podejście stosowane przez organ nadzoru. Istotnym elementem jest również weryfikacja reprezentatywności wyodrębnionej grupy na podstawie szeregu danych rynkowych i finansowych. W efekcie do badania wyselekcjonowano 10 zakładów ubezpieczeń o średniej wielkości funkcjonujących zarówno w formie spółek akcyjnych, jak i towarzystw ubezpieczeń wzajemnych.

W dalszej części rozdziału Doktorant przedstawia założenia badania własnego oraz dokonuje wyboru narzędzi i mierników służących ocenie ryzyka ubezpieczeniowego. Zaprezentowano schemat ryzyka ubezpieczeniowego, przyporządkowano mierniki do poszczególnych jego rodzajów, a następnie

dokonano ich uporządkowania z wykorzystaniem modelu Du Pont'a. Rozdział ten stanowi zatem kluczową część empiryczno-metodyczną rozprawy, w której wcześniejsze rozważania dotyczące ryzyka, systemu zarządzania ryzykiem i efektywności finansowej zostają przełożone na konkretne założenia, narzędzia i mierniki wykorzystywane w badaniu własnym.

W ostatnim, **rozdziale 5** rozprawy doktorskiej przedstawiono model oceny zakładu ubezpieczeń oparty na systemie zarządzania ryzykiem, wykorzystując w tym celu poszczególne moduły ryzyka ubezpieczeniowego. Doktorant przeprowadził szczegółową analizę obejmującą m.in. ryzyko składki i rezerw, ryzyko kosztów, koncentracji, zarażenia w ramach grupy kapitałowej, ryzyko katastroficzne, ryzyka związane z reasekuracją oraz ryzyko lapsów. Analizy te służą powiązaniu poszczególnych kategorii ryzyka z oceną efektywności zakładów ubezpieczeń.

W końcowej części rozdziału Doktorant dokonuje oceny badanych zakładów ubezpieczeń w ramach modułu ryzyka ubezpieczeniowego oraz przedstawia proponowaną strukturę ryzyka w działalności ubezpieczeniowej. Ważnym rezultatem przeprowadzonych rozważań jest również propozycja struktury organizacyjnej zakładu ubezpieczeń odpowiadającej potrzebom zarządzania ryzykiem i poprawy efektywności. Rozdział ten stanowi zwieńczenie części empirycznej rozprawy, łącząc wyniki przeprowadzonych badań z autorską propozycją modelu, którego istotą jest osiągnięcie synergii pomiędzy systemem zarządzania ryzykiem a bieżącą działalnością zakładu ubezpieczeń.

W **zakończeniu** Doktorant dokonał podsumowania przeprowadzonych badań oraz sformułował najważniejsze wnioski dotyczące wpływu systemu zarządzania ryzykiem na efektywność zakładów ubezpieczeń. Na podstawie uzyskanych wyników wyróżnił trzy modele odpowiadające różnym poziomom dojrzałości zarządzania ryzykiem - od podejścia skoncentrowanego na realizacji wymogów regulacyjnych i kapitałowych do systemowego zarządzania ryzykiem, ściśle powiązanego z działalnością operacyjną zakładu ubezpieczeń.

Doktorant wskazał, że wyniki badań potwierdzają główną hipotezę o wpływie systemu zarządzania ryzykiem na efektywność zakładów ubezpieczeń. Przedstawił również ograniczenia badania, wynikające przede wszystkim z koncentracji na module ryzyka ubezpieczeniowego oraz wskazał kierunki dalszych analiz. Zakończenie stanowi spójne zwieńczenie rozprawy, łącząc wyniki badań z wnioskami o charakterze poznawczym i praktycznym.

Układ rozprawy należy ocenić jako spójny, logiczny i konsekwentny. Kolejne rozdziały tworzą uporządkowany ciąg rozważań - od identyfikacji i systematyzacji ryzyka, poprzez charakterystykę systemu zarządzania ryzykiem oraz problematykę efektywności finansowej, aż do badań empirycznych i zaproponowania modelu oceny zakładu ubezpieczeń. W mojej ocenie treść poszczególnych części pracy pozostaje podporządkowana przyjętemu celom i hipotezom badawczym oraz właściwie łączy rozważania teoretyczne z częścią empiryczną rozprawy.

III.3. Ocena wykorzystania pozycji bibliograficznych

W recenzowanej rozprawie Doktorant wykorzystał bogaty i zróżnicowany zasób źródeł, obejmujący akty prawne, wytyczne i rekomendacje instytucji nadzorczych, opracowania i raporty podmiotów rynku ubezpieczeniowego, źródła internetowe, książki oraz liczne artykuły naukowe. Na szczególne

podkreślenie zasługuje szerokie wykorzystanie dokumentów instytucjonalnych, w tym materiałów EIOPA, KNF, IAIS oraz opracowań organizacji i podmiotów związanych z sektorem ubezpieczeniowym. Bibliografia obejmuje również 136 pozycji książkowych oraz 164 artykuły i opracowania naukowe, dotyczące m.in. ryzyka, zarządzania ryzykiem, wypłacalności i efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń.

Dobór literatury należy zasadniczo ocenić jako prawidłowy i odpowiadający zakresowi problemowemu rozprawy. Doktorant sięga również do literatury obcojęzycznej, w tym do aktualnych publikacji naukowych dotyczących zarządzania ryzykiem i funkcjonowania sektora ubezpieczeniowego. Zakres wykorzystania zagranicznej literatury naukowej mógłby zostać jednak nieco rozszerzony, w szczególności poprzez częstsze bezpośrednie odwoływanie się w tekście rozprawy do wyników badań publikowanych w międzynarodowych czasopismach naukowych. Wzmocniłoby to osadzenie prowadzonych rozważań w aktualnym dorobku światowej literatury przedmiotu.

Ponadto, zwłaszcza w rozdziałach o charakterze teoretycznym, wskazane byłoby silniejsze zaakcentowanie własnego stanowiska Doktoranta wobec przywoływanych koncepcji i poglądów innych autorów. Rozbudowane przeglądy literatury mogłyby częściej kończyć się ich syntetycznym podsumowaniem, krytycznym porównaniem przedstawionych stanowisk oraz jednoznacznym wskazaniem stanowiska przyjmowanego przez Doktoranta. Elementu takiej autorskiej syntezy miejscami nieco brakuje. Nie zmienia to jednak ogólnie pozytywnej oceny wykorzystanej bibliografii, która potwierdza dobre przygotowanie Doktoranta do przeprowadzenia badań dotyczących zarządzania ryzykiem i efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń.

III.4. Zdolność do samodzielnego prowadzenia badań naukowych

Recenzowana rozprawa doktorska opiera się na szerokim i zróżnicowanym warsztacie badawczym, łączącym analizę teoretyczną, regulacyjną oraz empiryczną. Zastosowane przez Doktoranta metody odpowiadają charakterowi postawionego problemu badawczego i umożliwiają jego analizę zarówno z perspektywy naukowej, jak i praktyki funkcjonowania zakładów ubezpieczeń. Wśród wykorzystanych metod i źródeł badawczych wskazać można w szczególności:

- studia literatury przedmiotu, obejmujące zagadnienia ryzyka i jego klasyfikacji, zarządzania ryzykiem, systemu zarządzania zakładem ubezpieczeń, wypłacalności oraz efektywności finansowej;
- analizę aktów prawnych oraz regulacji i wytycznych nadzorczych, ze szczególnym uwzględnieniem systemu Wypłacalność II oraz dokumentów EIOPA i Komisji Nadzoru Finansowego; szeroki zakres tego rodzaju źródeł znajduje odzwierciedlenie w bibliografii rozprawy.
- analizę danych i dokumentacji sprawozdawczej, w tym raportów SFCR zakładów ubezpieczeń oraz danych publikowanych przez instytucje nadzorcze;
- analizę wskaźnikową i finansową, służącą ocenie sytuacji badanych zakładów ubezpieczeń oraz zależności pomiędzy poziomem ryzyka, wypłacalnością i efektywnością finansową;

- autorskie podejście do oceny ryzyka ubezpieczeniowego, prowadzące do zaproponowania modelu oceny zakładu ubezpieczeń oraz struktury ryzyka i rozwiązań organizacyjnych wspierających proces zarządzania ryzykiem.

Na szczególne podkreślenie zasługuje rozbudowany zakres materiału empirycznego oraz jego silne powiązanie z praktyką funkcjonowania rynku ubezpieczeniowego. Doktorant wykorzystuje m.in. raporty SFCR licznych zakładów ubezpieczeń z kilku kolejnych lat, jak również dane, metodyki i materiały KNF oraz EIOPA. Pozwala to na osadzenie prowadzonych badań w rzeczywistych uwarunkowaniach regulacyjnych i ekonomicznych działalności zakładów ubezpieczeń.

W sposobie prowadzenia badań wyraźnie widoczne jest bardzo duże doświadczenie zawodowe Doktoranta, które zostało umiejętnie wykorzystane na potrzeby rozprawy. Doktorant dobrze rozumie praktyczne mechanizmy funkcjonowania zakładów ubezpieczeń, specyfikę zarządzania ryzykiem oraz znaczenie regulacji prawnych i nadzorczych. Nie ogranicza się jednak wyłącznie do perspektywy praktyka. Potrafi spojrzeć na analizowane problemy szerzej, poszukując zależności pomiędzy ryzykiem, systemem zarządzania i efektywnością finansową a spojrzeniem naukowym w tymże obszarze. Umiejętne połączenie wiedzy praktycznej z warsztatem naukowym należy uznać za jedną z istotnych zalet recenzowanej rozprawy.

Zastosowany zestaw metod, zakres zgromadzonego materiału oraz sposób przeprowadzenia badań należy zatem ocenić pozytywnie. Przeprowadzone analizy świadczą nie tylko o znajomości badanego sektora, lecz również o zdolności Doktoranta do samodzielnego formułowania problemów, doboru odpowiednich narzędzi badawczych, interpretowania wyników oraz wyprowadzania na ich podstawie wniosków o charakterze naukowym i aplikacyjnym. Całość potwierdza odpowiednie przygotowanie Doktoranta do samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

IV. Ocena formalna i językowa rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pod względem formalnym została przygotowana zasadniczo w sposób prawidłowy. Jej struktura jest przejrzysta, a układ poszczególnych części, rozdziałów i podrozdziałów pozwala na śledzenie toku prowadzonych rozważań. Zastrzeżenia budzi natomiast strona językowa i redakcyjna pracy. Tekst został przygotowany dość niestarannie i zawiera stosunkowo liczne błędy językowe, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne. Miejscami wpływają one na płynność wywodu oraz utrudniają odbiór prezentowanych treści. W dalszej części recenzji wskazano przykłady tego rodzaju błędów. W ocenie Recenzenta praca przed jej ewentualną publikacją powinna zostać poddana starannej korekcie językowej i redakcyjnej.

1. Niespójność osoby we wstępie - czasami jest pierwsza osoba czasami bezosobowo;
2. Brak numerów schematów, tabel czy wykresów przy powoływaniu się na nie w tekście - nie jest to jednoznaczne do czego się odnosi dany tekst;
3. S. 33, schemat 4 - mało czytelny w wersji papierowej;
4. S. 36, schemat 5 - błąd ortograficzny („kontrachent”);

5. S. 47, schemat 7 - niespójność numeracji;
6. S. 56, schemat 10 - brak „B” i „E”;
7. S. 78, schemat 16 - brak „E”;
8. S. 95, ostatni akapit, trzecie zdanie - „ona” odnosi się do funkcji czy instytucji?
9. S. 96, pierwszy akapit, drugie zdanie - niezrozumiałe;
10. S. 102, ostatnie zdanie - chodzi o schemat 26 czy 20?
11. S. 106, wypunktowanie - niewłaściwa odmiana słów;
12. S. 119, pkt. 4.1, pierwsze zdanie - odmienny od czego, brakuje wyjaśnienia;
13. S. 123, schemat 123 - niejednoznacznie sformułowany tytuł - trzeba by było dodać myślnik przed „porównanie”
14. S. s. 129, drugi akapit - „Spółka” wielką literą, dlaczego?
15. S. 133, schemat 25 - „analiza ryzyka” w „analizie ryzyka” - to jest nielogiczne;
16. S. 137, schemat 26 - literówka w pierwszym polu, brak wyjaśnienia, opisu w tekście tego schematu;
17. S. 138, pierwszy akapit, ostatnie zdanie - chodzi o model zewnętrzny czy wewnętrzny?
18. S. 145, pkt. 2.2 - zamiast „system prawny” lepiej by było napisać w tym kontekście „regulacje prawne”;
19. S. 149, pkt. 2.2.3 - zła odmiana słowa w tytule;
20. Rozdział 2 - wzory mało czytelne ze względu na brak rozdzielania poszczególnych słów, brak 100% przy niektórych formułach i wyjaśnienia jak zatem są podawane wartości danych wskaźników, w procentach czy nie;
21. S. 154, trzeci akapit - literówka w czwartej linijce - chodzi o „posiadany”?
22. S. 157, drugi akapit - lepsze sformułowanie to „rok obrachunkowy, nie „rok księgowy”;
23. S. 162, tytuł: „wskaźniki obejmujące koszty i odszkodowania” - odszkodowania to też koszty, może lepiej „...koszty odszkodowań”;
24. S. 163 - przy wzorach niespójność wielkości liter;
25. S. 164 - pkt. 2.3.7 - brak wyjaśnienia „MVBS” - nie ma tego w objaśnieniach skrótów;
26. S. 167, przypisy 545, 546 - do którego schematu się odnoszą?
27. S. 167, przypis 545 - nieprecyzyjne zastosowanie pojęcia „ryzyko brutto”. Jeżeli przez ryzyko brutto rozumiane jest ryzyko przed zastosowaniem mechanizmów ograniczających, to po uwzględnieniu metod zarządzania ryzykiem właściwe byłoby posługiwanie się pojęciem ryzyka netto. Wskazane jest doprecyzowanie terminologii.
28. S. 171 - ostatnie zdanie - „następująco” do czego się odnosi?
29. S. 172, pkt. 2.5 - „Wypłacalność” dlaczego wielką literą;
30. S. 192, pierwszy akapit - „w poniższej tabeli” - której? Gdzie ona jest?
31. S. 194, pierwszy akapit, 8 wiersz - dwa razy „się”;

32. S. 198, wykres 3 - brak legendy;
33. S. 203, pkt. 1.5.4- zła odmiana w tytule;
34. S. 218, schemat 43 - mało czytelny w wersji papierowej;
35. S. 220, wykres 26 - w tytule: w pasywach czy w zobowiązaniach, co innego jest w tekście;
36. S. 248, tabela 54 - „udział” czy „stosunek”?
37. S. 274 - 276 - nieco niespójny układ z pozostałą częścią pracy;
38. S. 277, drugi akapit, druga linijka powinno być „koszty akwizycji”;
39. S. 277 - tabela 91 - błąd w tytule;
40. S. 279, trzeci akapit - gdzie jest wykres, do którego odnosi się tekst?
41. S. 280, tabela 98 - jaka jest formuła tego wskaźnika?
42. S. 281, tabela 97 - tytuł: jakiej działalności?
43. S. 295, pkt. 5 - o co chodzi w zdaniu: „W każdym z tych trzech...”?
44. S. 297, przypisy 695 i 696 - błąd odmiany/ortograficzny: „kursywom”
45. S. 324 - odniesienie się do „tez” w pracy - gdzie one są? sformułowane zostały hipotezy.

V. Uwagi szczegółowe

Pomimo ogólnie pozytywnej oceny rozprawy, zarówno pod względem podjętej problematyki, przyjętej koncepcji badawczej, jak i zakresu przeprowadzonych badań, jej lektura nasuwa również pewne zastrzeżenia, refleksje i pytania o charakterze merytorycznym oraz metodologicznym. Niektóre z nich dotyczą przyjętych założeń i sposobu interpretacji uzyskanych wyników, inne natomiast odnoszą się do kwestii wymagających, w mojej ocenie, szerszego uzasadnienia, doprecyzowania lub pogłębionej dyskusji. Część uwag ma również charakter polemiczny i nie podważa wartości przeprowadzonych badań, lecz wskazuje na obszary, które pozostawiają pewien niedosyt poznawczy lub mogą stanowić punkt wyjścia do dyskusji z Doktorantem. W szczególności chciałbym zwrócić uwagę na następujące kwestie:

1. Brak podsumowań przy poszczególnych rozdziałach - dałyby one możliwość syntetycznego ujęcia przedstawionych zagadnień i jednocześnie wyrażenia opinii Doktoranta;
2. Przypis 197 - dość dyskusyjne wydaje się być stwierdzenie, że „Do ryzyka płynności można zaliczyć kolejne przywoływane ryzyko, tj. ryzyko wyniku finansowego. Ryzyko to zdefiniowano, jako uzyskanie wyniku innego niż niezbędny dla potrzeb działalności. Mamy, więc do czynienia z uprzednio przywoływanym niedopasowaniem ilościowym przepływów pieniężnych. Ciekawym starszym spojrzeniem na ryzyko płynności było wyodrębnienie w mapie ryzyk ryzyka rozliczenia wskazującego na problemy z rozliczeniem się z kontrahentem na skutek niedopasowania struktury przepływów pieniężnych.” - czy można te ryzyka tak jednoznacznie utożsamiać?

3. Stosowanie wymiennie terminów: „ryzyko działalności zakładu ubezpieczeń”, „ryzyko działalności ubezpieczeniowej” i „ryzyko ubezpieczeniowe” - to nie jest to samo;
4. Niepełne zdefiniowanie terminu „zarządzanie” w kontekście „systemu zarządzania ryzykiem” odnoszące się bezpośrednio do literatury z obszaru zarządzania;
5. Brak odniesienia się do terminu „strategia” dość kluczowego, w mojej opinii, w poruszanej tematyce, w szczególności w rozdziale 3;
6. Niekompletna definicja „efektywności” - jak Doktorant ją rozumie?
7. Brak przekonującego uargumentowania wyboru wskaźnika ROE jako reprezentującego efektywność;
8. Używanie przy rezerwach techniczno - ubezpieczeniowych sformułowania element kosztowy - zwiększenie tych rezerw ma skutek kosztowy jednak same rezerwy nie są w znaczeniu rachunkowych kosztami;
9. Stosowane w pracy określenie „ryzyko lapsów” ma charakter branżowego zapożyczenia od ang. lapse risk. Zasadne byłoby zastosowanie polskiego terminu „ryzyko rezygnacji z umów” lub „ryzyko rezygnacji (ang. lapse risk).

VI. Uwagi końcowe

W recenzowanej rozprawie doktorskiej Doktorant wykorzystał bogaty i zróżnicowany materiał źródłowy, obejmujący literaturę przedmiotu, akty prawne, regulacje i wytyczne nadzorcze, raporty oraz dokumentację zakładów ubezpieczeń. Na uwagę zasługuje szeroki i wielowątkowy zakres przeprowadzonych analiz, łączących problematykę ryzyka, systemu zarządzania ryzykiem, wypłacalności oraz efektywności finansowej zakładów ubezpieczeń. Szczególnie wartościowe jest wykorzystanie materiałów EIOPA, KNF i IAIS oraz raportów SFCR, co pozwoliło na silne powiązanie prowadzonych rozważań z rzeczywistymi uwarunkowaniami funkcjonowania rynku ubezpieczeniowego.

Przeprowadzone badania mają charakter wieloetapowy i konsekwentnie prowadzą od identyfikacji oraz systematyzacji ryzyka, poprzez analizę systemu zarządzania ryzykiem i efektywności finansowej, do badań empirycznych przeprowadzonych na grupie 10 zakładów ubezpieczeń oraz sformułowania autorskiej propozycji modelu ich oceny. Na pozytywną ocenę zasługuje przy tym umiejętne wykorzystanie bardzo dużego doświadczenia zawodowego Doktoranta. Znajomość praktyki funkcjonowania zakładów ubezpieczeń, regulacji oraz mechanizmów zarządzania ryzykiem została połączona z próbą szerszego, naukowego spojrzenia na analizowane zależności. Umiejętność łączenia perspektywy praktycznej z warsztatem badawczym należy uznać za jedną z istotnych wartości rozprawy.

Przeprowadzone przez mgr. Huberta Grochowskiego analizy teoretyczne i badania empiryczne świadczą o dobrej znajomości podjętej problematyki oraz posiadaniu odpowiedniego warsztatu badawczego. Doktorant wykazał zdolność do samodzielnego formułowania problemów, doboru narzędzi badawczych, interpretacji uzyskanych wyników oraz formułowania wniosków o charakterze poznawczym

i aplikacyjnym. W mojej ocenie rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a jednocześnie potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, odpowiadając tym samym zasadniczym wymaganiom określonym w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Jednocześnie przedstawione w recenzji uwagi i zastrzeżenia, w szczególności dotyczące sposobu rozumienia efektywności, wyboru ROE jako jej miernika, rozgraniczenia poszczególnych kategorii ryzyka oraz powiązania systemu zarządzania ryzykiem z pojęciem strategii, skłaniają do podjęcia dyskusji z Doktorantem. W związku z tym Recenzent chciałby poznać stanowisko Doktoranta w odniesieniu do następujących kwestii:

1. W jaki sposób Doktorant definiuje/rozumie efektywność zakładu ubezpieczeń i dlaczego właśnie wskaźnik ROE został przyjęty jako jeden z kluczowych mierników reprezentujących tę kategorię? Czy - biorąc pod uwagę wielowymiarowy charakter działalności ubezpieczeniowej/ zakładów ubezpieczeń - możliwe byłoby zastosowanie innego miernika lub syntetycznego zestawu mierników efektywności?
2. W jaki sposób Doktorant postrzega relację pomiędzy systemem zarządzania ryzykiem a strategią zakładu ubezpieczeń? Czy system zarządzania ryzykiem powinien przede wszystkim wspierać realizację przyjętej strategii, czy też - poprzez identyfikację i ocenę ryzyka - powinien aktywnie uczestniczyć w jej formułowaniu?
3. Czy zaproponowany w rozprawie model, koncentrowany na module ryzyka ubezpieczeniowego, może zostać rozszerzony na pozostałe moduły ryzyka i w konsekwencji stanowić podstawę kompleksowego modelu oceny zakładu ubezpieczeń? Jakie ograniczenia Doktorant dostrzega w takim rozszerzeniu? Czy będą różnice dla modelu opracowanego dla zakładów ubezpieczeń działu I i działu II?
4. Czy i w jaki sposób wyniki badania mogłyby ulec zmianie w przypadku włączenia do próby największego zakładu ubezpieczeń funkcjonującego na polskim rynku? Czy skala jego działalności mogłaby prowadzić do odmiennych zależności pomiędzy systemem zarządzania ryzykiem a efektywnością niż w przypadku podmiotów objętych badaniem?

Konkluzja: Recenzowana rozprawa doktorska mgr. Huberta Grochowskiego spełnia, w mojej ocenie, wymagania określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.). Rozprawa prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie ekonomia i finanse, potwierdza jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz stanowi oryginalne rozwiązanie podjętego problemu naukowego.

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie mgr. Huberta Grochowskiego do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.



.....
dr hab. Magdalena Chmielowiec-Lewczuk, prof. UEW